

TRETÍ PRÁPOR 2. ČS. SAMOSTATNEJ PARADESANTNEJ BRIGÁDY V ZSSR

OLDŘICH VANĚK

VANĚK, O.: Third Battalion of 2. Czechoslovak airborne brigade in the USSR. *Vojenská história*, 4, 12, 2008, pp. 63–74, Bratislava.

The published study covers a not well-known topic- the joining of a partisan troop Jozef Trojan in 2. Czechoslovak airborne brigade in the USSR to its III. Battalion – as a unique example of a partisan troop subordinated to the army. The Author confronts several sources, memoirs and makes a puzzle of factual information on the troop. On behalf of this he focuses on the personnel of the troop, the establishment and as the real structure is not known he makes an assumption of a supposed structure to confront it with so far known facts. He writes on the military activities of the battalion in connection with 2nd Czechoslovak airborne brigade and some of its negative opinions about III. Battalion.

Military History. Slovakia. World War Two. Performance of the partisan troop of Jozef Trojan.

Zaradenie partizánskej jednotky „Pavel“ do organizačnej štruktúry armády na povstaleckom území bol jediný a jedinečný prípad, keď sa partizánska jednotka podriadila armádnej, napriek snahe velenia povstaleckej armády aspoň operačne si podriadiť partizánske oddiely. Preto si táto téma zasluhuje pozornosť, najmä ak problematika III. práporu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR zostala doposiaľ na okraji záujmu historického bádania. O treťom prápore parabrigády sa nezmiňuje žiadna zo štúdií o 2. čs. paradesantnej brigáde v ZSSR. Ojedinelá zmienka sa objavila v práci J. Šolca *Padáky nad Slovenskem*¹. Stručná, avšak zjavne fundovaná zmienka o tejto jednotke je v zborníkoch Vojenského historického ústavu v Prahe a jeho detašovaného pracoviska (vtedajšieho Oddelenia vojenských dejín Slovenska) v Bratislave². Útržkovité informácie obsahujú dokumenty velenia 1. čs. armády na Slovensku a 2. čs. paradesantnej brigády v ZSSR³, ako aj spomienky niekoľkých príslušníkov III. práporu.

1 ŠOLC, J.: *Padáky nad Slovenskem. 2. čs. samostatná paradesantní brigáda v SSSR*. Praha : ARES, 1997, s. 114 až 116, 156.

2 In: *Štúdie k československým vojenským dejinám*, č. 2-3, 1976 a In: *Sešity příspěvků k sociálně politické a historické problematice armády*, č. 4-5, 1977.

3 PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie. Dokumenty*. Bratislava : VPL, 1965. Dok. 452, 578 a d'.

SITUÁCIA NA FRONTÁCH SNP A 2. ČS. SAMOSTATNÁ PARADESANTNÁ BRIGÁDA V ZSSR

Velenie a jednotky 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR boli na Slovensko presunuté postupne, tak ako boli schopné obnoviť svoju plnú bojaskopnosť po ich nasadení v Karpatoch, kde bojovali ako pešie. Presun na Slovensko bol vykonaný lietadlami 5. oreľského bombardovacieho leteckého zboru genpor. I.V. Georgieva v dňoch 25. septembra – 19. októbra 1944.

Taktiež do boja boli jednotky 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR nasadzované Veliteľstvom 1. čs. armády na Slovensku po častiach v závislosti od ich priletu na Slovensko. Tak sa stalo, že v závere obrany súvislého povstaleckého územia bola brigáda rozdelená do niekoľkých bojových skupín pridelených hlavne III. a II. taktickej skupine.

Presun brigády bol v podstate – chýbalo už len 86 príslušníkov – ukončený k 16. októbru 1944. To vytvorilo podmienky na sústredenie všetkých jednotiek, ich konsolidáciu a stmelenie. Preto bola parabrigáda v priebehu 17. a 18. októbra 1944 stiahnutá z bojísk do Badína a Vlkánovej, kde mala vykonať okrem odpočinku doplnenie, reorganizáciu a bojové stmelenie.

Na doplnenie počtov 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR povstalecké velenie nariadilo II., III., V. taktickej skupine a Leteckej skupine vyčleniť 850 mužov⁴. Reorganizácia brigády spočívala v doplnení strát, v postavení nového, tretieho (pešieho) práporu a doplnení ťažkých zbraní.

17. októbra 1944 designovaný veliteľ 1. čs. armády na Slovensku div. gen. Rudolf Viest v situačnom hlásení hlavnému veliteľovi div. gen. S. Ingrovi do Londýna oznamoval: „2. brigáda, z ktorej 2. prápor a časť 1. práporu boli zasadené, potrebuje sa sústrediť a doplniť mužstvom, ktoré jej už bolo dodané. Preto bude vytiahnutá a pak si vytvorím zálohu, ovšem za predpokladu, že to situácia dovoľí. Mám v úmysle u brigády vytvoriť 3. prápor, jestli budem mať zbrane.“⁵

II. PARTIZÁNSKY ODDIEL PAVEL

Táto partizánska jednotka, pomenovaná po Pavlovi Aleksandrovičovi Baranovovi, od decembra 1944 zaradená do Nitrianskej partizánskej brigády ako štvrtý oddiel, je označovaná tiež ako Hornonitrianský prápor, prápor J. Trojana, Partizánska brigáda kpt. Trojana. V prvých dňoch povstania spolu s povstaleckými vojakmi oddiel zvädzal boje pri Mýtnej Novej Vsi, Topoľčanoch, Brodzanoch, Baťovanoch (Partizánske) s údernou skupinou Schill, ktorá po odzbrojení bratislavskej posádky postupovala cez Nitru do Topoľčian a zatlačila povstalecké jednotky až na čiaru Brodzany – Veľké Bielice – Navojovce – Skačany. 4. septembra padli Bielice, 6. septembra Baťovany aj napriek tomu, že povstaleckým jednotkám prišli na pomoc partizáni. Na 9. septembra povstalci plánovali protiútok, no Nemci hodinu pred plánovaným útokom udreli za podpory delostrelectva a letectva na prekvapených povstalcov, prelomili ich obranu pri Malých Uherciach a v ten istý deň obsadili Oslany.

Po obsadení Oslan zvyšok oddielu pod velením J. Trojana prešiel na Pohronie. V bojoch

4 Archív Múzea SNP Banská Bystrica, fond. VII, pr.č. 89/62. Rozkaz veliteľa 1. čs. armády na Slovensku čís. 25.668 Taj./3. oddel. 1944.

5 PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie. Dokumenty*. Bratislava : VPL, 1965. Dok. 452, s. 417.

predovšetkým na smere Oslany – Velké Pole – Žarnovica v druhej polovici septembra utrpel veľké straty a bol preto stiahnutý na reorganizáciu do Vyhní.

Vo vzťahu k skúmanej téme vystupujú tieto okolnosti:

- Veliteľom 300-členného oddielu, zostaveného z veľkej časti zo zamestnancov Baťových závodov v Baťovanoch (Partizánske), bol Josef Trojan⁶;
- V rámci oddielu boli sformované tri bojové roty, ktorým velili kpt. Ing. Pavel Němec⁷, npor. Brnčal a mjr. Břetislav Chrastina (Hanes)⁸;
- Po rozbití obrany v priestore Hornej Nitry a strate Baťovian sa časť bojovníkov vrátila domov. Zvyšok oddielu, rozdelený na niekoľko skupín, sa napokon na konci septembra sústredil v počte 80 mužov vo výcvikovom tábore vo Vyhníach;
- Po obnovení bojaskopnosti a po presune do Svätého Kríža nad Hronom (dnes Žiar nad Hronom) „stáva sa armádnou zložkou“⁹, čomu treba rozumieť tak, že oddiel bol nasadený do frontovej línie III. taktickej skupiny;
- V prvej polovici októbra 1944 sa oddiel dostáva do bojovej zostavy 2. čs. paradesantnej brigády v ZSSR počas bojov v priestore Hronská Dúbrava – Kozelník – Močiar;
- V citovanom príspevku J. Trojana¹⁰ je ku dňu 2. októbra 1944 uvedené, že tento deň „*partizánska skupina kpt. Trojana bola pridelená ako III. samostatný prápor k 2. čsl. paradesantnej brigáde*“. Skutočnosťou je, že partizáni skutočne bojovali v zostave parabrigády – spravidla s jej druhým práporom, avšak ako tretí prápor boli do brigády zaradení až počas reorganizácie 2. čs. paradesantnej brigády v ZSSR v dňoch 18. – 20. októbra 1944;
- Výber skupiny Trojan ako základu tretieho práporu 2. čs. paradesantnej brigády v ZSSR nebol zrejme náhodný. V správe poslanca Františka Uhlířa, prednesenej na zasadnutí Štátnej rady v Londýne 14. decembra 1944¹¹, je totiž práve táto jednotka hodnotená ako „dobře vedená“, a práve preto bola „zařaděna do druhé československé brigády“;
- Obsahom reorganizácie 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR bolo doplnenie strát utrpených počas bojov I. a II. paradesantného práporu v predhorí Karpát a počas presunu na Slovensko, výcvik a stmelenie jednotiek brigády, postavenie delostrelectva brigády – dvoch oddielov ľahkého a jedného oddielu ťažkého delostrelectva a konečne postavenie tretieho práporu brigády.
- Partizáni z oddielu Pavel vytvorili jadro nového, III. práporu 2. čs. paradesantnej brigády

6 Josef Trojan (25.3.1906 Horní Heřmanice – 29.12.193 Praha). Správca veľkostatku Baťových závodov v Oslanoch a Šimonovanoch. Napojený na FLÓRU organizoval odboj na Hornej Nitre. V Baťovanoch (dnes Partizánske) 30. 8. 1944 bol vytvorený partizánsky oddiel PAVEL, ktorej sa stal veliteľom. V nasledujúcich dňoch organizoval povstalecké jednotky a obranu v priestore Topoľčian. Po rozbití povstaleckej armády sa vrátil do pôvodného priestoru a stal sa príslušníkom Nitrianskej partizánskej brigády. V roku 1953 vo vykonštruovanom procese odsúdený na trest smrti a popravený.

7 Ing. Pavel Němec, nar. 11. 5. 1912 v Prahe. V rokoch 1934 – 1939 spravodajský dôstojník Čs. armády. Počas SNP veliteľ roty a neskôr náčelník štábu partizánskeho oddielu PAVEL. Spravodajský dôstojník bojovej skupiny Weinhold. Ako veliteľ 1. roty III. práporu parabrigády 22. 10. 1944 pri Sáse ranený.

8 Břetislav Chrastina (25.5.1901 Hodonín – 11.6.1971 Vítkov), príslušník Čs. armády, ktorý odišiel do zahraničného odboja (Poľsko, Francúzsko, Veľká Británia). Zvláštnou skupinou D II. odboru MNO v Londýne vyslaný ako veliteľ štvorčlenného paravýsadku SPELTER do Protektorátu Čechy a Morava. Od skupiny sa odpojil a prešiel na Slovensko, kde sa dal k dispozícii Vojenskému ústrediu. Vstúpil do partizánskeho oddielu PAVEL, kde velil 3. rote.

9 TROJAN, J., kpt.: *Partizánske boje v oblasti Hornej Nitry*. In: *Partizánske akcie v národnom povstaní*. Ed. Dr. Rudo Brtáň, Povereníctvo SNR pre informácie. Turčiansky Sv. Martin, 19., s. 97.

10 Tamže, s. 99.

11 Zo správy poslanca Fr. Uhlířa o skúsenostiach a dojmach z cesty vládnej delegácie do SSSR a na Slovensko. In: PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie. Dokumenty*. Bratislava : VPL, 1965. Dok. 452, s. 890.

dy v ZSSR, ktorá mala byť doplnená na tabuľkové počty z doplnku vyčleneného velením 1. čs. armády na Slovensku;

III. FORMOVANIE A ORGANIZAČNÁ ŠTRUKTÚRA TRETIEHO PRÁPORU BRIGÁDY

V bojoch Karpatsko-duklianskej operácie 2. čs. paradesantná brigáda v ZSSR stratila 11 dôstojníkov, 18 rotmajstrov, 194 poddôstojníkov a 404 vojakov, spolu 627 mužov¹², z toho 143 padlých, 437 ranených a 47 nezvestných¹³. Potom, čo bolo rozhodnuté presunúť brigádu na pomoc SNP, požiadal plk. V. Příkryl, aby bola na Slovensku doplnená na plné počty. Velenie 1. čs. armády na Slovensku sústredilo v Garanseku (dnes Hronsek) 850 z veľkej časti nevzbrojených mužov. Veliteľom doplnku bol určený škpt. Oldřich Talásek, jeho zástupcom kpt. Martin Obdržálek. Pätnásť inštruktorov malo zabezpečiť výcvik s výzbrojou, ktorá mala byť dodaná zo ZSSR. Spolu sa príprave doplnku venovalo okrem 15 inštruktorov ďalších 80 kmeňových príslušníkov parabrigády.¹⁴ Reorganizácia, doplnenie a výcvik, predpokladané približne do 25. októbra 1944, prebiehali v Badíne, Vlkanovej, Garanseku (dnes Hronsek) a Sielnici. Problémy s nedostatkom zbraní, no najmä nepriaznivý vývoj situácie na frontoch, SNP výrazne ovplyvnili rozsah, obsah a úroveň prípravy nových príslušníkov parabrigády z radov vojakov povstaleckej armády¹⁵.

17. októbra náčelník štábu armády plk. gšt. J. Nosko nariadil „ďalší doplnok pre 2. čs. brigádu“, ktorej mali II., V. a VI. TS dodať 340 vojakov, z toho 100 strelcov z guľometu a 65 mužov obsluhy mínometov a 175 pešiakov z počtu nadbytočných záložných vojakov najmladších ročníkov, t. z. do 35 rokov.¹⁶ Keďže v spise avizovaný osobitný rozkaz o ich odoslaní sa nenašiel, je pravdepodobné, že k zaradeniu tohto doplnku k parabrigáde už nedošlo.

Vojnový denník zmiešanej skupiny DPL¹⁷ ku dňu 20. októbra.1944 obsahuje záznam o tom, že „z rozkazu veliteľa leteckých zbraní odoslala skupina 1 dôstojníka a 71 mužov k 2. čs. brigáde do Badína k protiletadlovým delostrelcom“. Tým dôstojníkom bol por. Eugen Pirman a záznam dosvedčuje, že minimálne Letecká skupina nariadenie o druhom doplnku akceptovala a splnila.

Dňa 22. októbra.1944 bol vydaný Dôverný rozkaz Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku¹⁸, v ktorom bolo uverejnené pridelenie dôstojníkov a rotmajstrov od jednotlivých taktických skupín k 2. čs. samostatnej paradesantnej brigáde. Šlo o týchto dôstojníkov a rotmajstrov: z I. TS prišli slob. ašp. Titus Fábry a rotník z pov. Štefan Benko; od II. TS kpt. Ján Frtús a kpt. Július Fleško; od III. TS to boli npor. Viliam Hruškovič, npor. Pavol Gavalec, por. Róbert Klein, por. Ján Rajňák, por. Ján Nemčok, ppor. Jozef P. Lackovič. Od IV. TS k pa-

12 PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie. Dokumenty*. Bratislava : VPL, 1965. Dok. 578, s. 978.

13 GAJDOŠ, P. – REHÁK, A.: *História 2. československej samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR*. SZPB, Martin : Neografia, 1993, s. 15.

14 PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie. Dokumenty*. Bratislava : VPL, 1965. Dok. 452, s. 979. V dokumente je nesprávne uvedené meno kpt. Obdržálka – Rudolf. Správne má byť – Martin.

15 J. Pivoluska vo svojej štúdií: *Účasť Druhej čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR v Karpatsko-Dukelskej operácii a v Slovenskom národnom povstaní*. In: Zborník Múzea Slovenského národného povstania 8. Martin : Osveta, 1938 na s. 26 konštatuje že doplnky mužstva pochádzali zo slabo vycvičených ročníkov, ktoré bolo potrebné precvičiť a bojovo stmeliť, na čo nebol dostatok času.

16 AM SNP, f. VII, pr. č. 90-62-4. Čís. 25.739 Taj./3. oddel. 1944.

17 AM SNP, f. VII, pr. č. A 3453.

18 AM SNP, f. VII, pr. č. 97/62-10.

rabrigáde prišli npor. Rudolf Kolník, por. Ladislav Šimovič, ppor. Pavol Krnáč, rtm. Mikuláš Legyel, čat. ašp. František Líška a čat. ašp. Ivan Gavula. Od VI. TS boli prevelení tiež delostreleckí velitelia – kpt. Ing. Tomáš Petkovský, npor. Pavol Fázik, por. Martin Mareček a čat. z pov. Emil Izák. Podstatná časť z uvedených dôstojníkov a rotmajstrov boli kádroví delostrelci, čo by signalizovalo, že mali posilniť brigádne jednotky delostrelectva, postihnute haváriami lietadiel (napr. na Slemä). V rámci reorganizácie brigády boli postavené dva oddiely ľahkého delostrelectva a jeden oddiel ťažkého (hrubého) delostrelectva.

Situácia na bojisku nedovolila realizovať v plnom rozsahu zámer div. gen. R. Viesta doplniť straty 2. čs. paradesantnej brigády v ZSSR, no najmä postaviť jej tretí prápor, vyjadrený v situačnom hlásení do Londýna zo 17. októbra 1944. Reorganizácia, ktorá mala trvať do 25. októbra 1944 bola už 19. októbra narušená rozkazom na uvedenie brigády do bojovej pohotovosti tak, „aby mohla byť kedykoľvek použitá“¹⁹. Na druhý deň bola dokonca zastavená a podľa MUDr. A. Reháka²⁰ nebola ani dokončená. Potvrďuje to skutočnosť, že do boja južne od Zvolena pri Kalinke juhozápadný bok 2. paradesantného práporu „kryl nedoorganizovaný 3. prápor.“²¹

Prerušenie reorganizácie a nasadenie brigády do boja zásadným spôsobom ovplyvnili výstavbu jej III. (pešieho) práporu, takže nepoznáme ani jeho skutočnú organizačnú štruktúru. Ak však vychádzame z analógie s kádrovými prápormi parabrigády, potom sa môžeme oprávnene domnievať, že zamýšľaná organizácia III. práporu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR bola nasledovná: tri pešie roty, mínometná rota, guľometná rota, rota protitankových pušiek, veliteľská rota a čaty spojovacia, prieskumná a ženijná. Prápor mal charakter pešej jednotky. Relevantné dokumenty, vzťahujúce sa k tejto otázke v druhej polovici októbra 1944, sa nepodarilo nájsť; pravdepodobne boli zničené pri prechode brigády na partizánsky spôsob boja. Známe sú len nasledovné skutočnosti:

- Z velenia práporu sú dokumentárne²² potvrdení veliteľ kpt. Josef Trojan a zástupca veliteľa práporu kpt. Emil Čaplovič. K funkcii zástupcu veliteľa práporu sa hlásil tiež npor. Bohuš Štefan – Mastný²³, avšak nie je k tomu relevantný dokument. Naopak, z osobnej karty plk. E. Čaploviča²⁴ vyplýva, že v III. prápore zastával funkciu náčelníka štábu. Podľa uvedeného dokumentu 18. októbra 1944 bol zástupcom veliteľa aktuálne povýšený kpt. E. Čaplovič. Je teda možné, že v procese výstavby, výcviku a nasadenia III. práporu dochádzalo k zmenám v obsadení štábných funkcií. Personálne obsadenie funkcií náčelníka štábu, šéflekára, osvetového dôstojníka a ďalších príslušníkov velenia a štábu práporu sa nepodarilo zistiť.
- Z veliteľov rôt je doložený veliteľ 1. roty kpt. Pavel Němec (do svojho zranenia 22.10.1944).

19 Rozkaz veliteľa 1. čs. armády na Slovensku čís. 25.754 Taj. 3.odd. 1944. In: NOSKO, J., genmjr.: *Takto bojovala povstalecká armáda*. Bratislava : NVK international, 1994, s. 169.

20 REHÁK, A.: *Spomienky šéflekára Druhej čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR*. Bratislava, august 2003, s. 14.

21 NOSKO, J., genmjr.: *Takto bojovala povstalecká armáda*. Bratislava : NVK international, 1994 (podčiarkol autor)

22 AM SNP, f. VII, pr. č. 91/62-20 Operační svodka č. 11.

23 Narodný 9.1.1911 v Brne, počas odboja používal viacero krycích mien – Mastný, Prošek, Novotný. Vlastným menom sa volal Bohuš Štefan. K 2. čs. samostatnej paradesantnej brigáde v ZSSR prišiel z Veľkej Británie. Počas bojov na Dukle dôstojník pre zvláštne úlohy v štábe plk. V. Příkryla. Pri reorganizácii brigády v októbri 1944 pridelený k III. práporu. Po vojne emigroval. Autor niekoľkých kníh o druhom odboji. V knihe *Klačanská dolina* (ELK, Praha 1948) na s. 9 a nasl. sa označuje ako zástupca kpt. Trojana.

24 Pozri Kol. aut.: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939 – 1945*. Praha : Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2005, s. 45.

2. rote pravdepodobne velil ppor. Lesýk. Chýbajú relevantné údaje, či vôbec bola postavená tretia rota a kto bol jej veliteľom. Je pravdepodobné, že prerušenie výstavby a výcviku práporu sa udialo v čase, keď 3. rota ešte nebola sformovaná, avšak z formulácie náčelníka štábu 1. čs. armády na Slovensku plk. gšt. J. Nosku – „*Partizánska skupina J. Trojana sa pripojila k 2. čs. samostatnej paradesantnej brigáde ako základ 3. práporu, ktorý mal zatiaľ len dve roty*“²⁵ – vyplýva, že dve roty mali byť postavené z doplnku, vyčleneného z prebytkov povstaleckej armády. Potom by prápor mal tri pešie roty a guľometnú rotu.

- Roty mali pravdepodobne tri čaty, každá s tromi družstvami. Velitelia a počty nie sú známe. Môžeme však predpokladať, že organizácia práporu a jeho početný stav vychádzali z tabuliek platných pre kádrové paradesantné prápory gardových vzdušno-výsadkových brigád, platných od roku 1943²⁶. V analógii je možné uviesť, že I. paradesantný prápor mal ku dňu 7. októbra 1944 spolu 379 mužov (17 dôstojníkov, 16 rotmajstrov, 203 poddôstojníkov, 143 vojakov) a po reorganizácii bol na plných počtoch. Výkazy počtov k tomuto dátumu I. a II. pdpr uvádzajú zhruba 700 mužov. To ukazuje, že oba prápory boli doplnené na predpísané tabuľkové počty. Počty III. práporu nie sú známe, je však odôvodnený predpoklad, že jeho organizácia a počty mali byť rovnaké.
- Z niekoľkých zmienok F. Mastného v knihe *Klačanská dolina* vyplýva, že existovala rota protitankových pušiek.

Zo správy plk. Vladimíra Prikryla o činnosti 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR zo dňa 21. februára 1945²⁷ vyplýva, že do nasadenia III. práporu do boja 20. októbra 1944, bola postavená a prijateľne pripravená iba jedna rota, a to Trojanovi partizáni. „*Od 18. října do 20. října 1944 bylo věnováno na organizaci brigády, k doplnění, výcviku, k organizaci dělostřelectva...*“ Vo svojom osobnom denníku²⁸ – na rozdiel od správy o bojovej činnosti brigády – sa vyjadril pregnantnejšie: „*Do svazku brigády je po schválení velitele armády vtělena partizánska skupina Trojana jako 1. rota III. praporu. Čítala 85 mužů, zkušených, většinou Baťovců. Výzbroj pro III. prapor měl zařítit v SSSR škpt. děl. [Václav] Brožík. V organizaci praporu nebyly povoleny změny. Rota PTP [rota protitankových pušiek, pozn. autora] byla rozdělena na pěší roty a podle počtu zbraní (min., děl.) byly organizovány jednotky počtem menší.*“

Z dokumentu veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku číslo 25.703 Taj./3. oddel. 1944.²⁹ zo dňa 16. októbra 1944, adresovaného „Hlavnému štábu partizánov“ vyplýva, že pôvodne velenie armády predpokladalo zaradiť do III. práporu aj iné partizánske jednotky – konkrétne 150 mužov partizánskeho oddielu npor. Štefana Adamíka. Bol to oddiel, ktorý sa sformoval vo Zvolene z vyčlenených príslušníkov oddielu Thälmann. Aj tento oddiel bol, podobne ako oddiel J. Trojana, nasadený v bojoch v údolí Hrona, včítane bojov pri Jalnej a Hronskej Dúbrave a od 14. októbra 1944 operoval južne od Zvolena. Tento dokument je zaujímavý najmä z troch dôvodov – po prvé dokladá snahu velenia armády absorbovať partizánske jednotky do rámca armády, po druhé to dokladuje obmedzenie tejto snahy len na „domácu“

25 NOSKO, ref. 21, s. 152.

26 Tabuľky vojnových počtov výsadkového práporu gardovej výsadkovej brigády platné od 15.3.1943 predpisovali 44 dôstojníkov, 172 poddôstojníkov a 483 vojakov, spolu 699 mužov. VÚA-VHA Praha, fond SSSR-VI, 2. čs. sam. paradesantní brigáda, šk. 5, a.j.30.

27 PREČAN, V.: *Slovenské národné povstanie. Dokumenty*. Bratislava : VPL, 1965. Dok. 578, s. 983 (podčiarkol autor).

28 AM SNP, f. VII, pr. č. A16/8.1 Vojnový denník veliteľa 2. čs. paradesantnej brigády plk. Prikryla, s. 26.

29 AM SNP, f. VII, pr. č. 89/62.

partizánsku jednotku, a nie na zoskupenia, ktoré vznikali okolo organizátorských výsadek z ZSSR a po tretie preto, že sa tu objavuje údaj o početnom stave Trojanovej skupiny – 250 mužov. Treba povedať, že oddiel npor. Adamíka zostal v zostave partizánskej brigády Za slobodu Slovanov, čo by zodpovedalo absencii tretej roty v štruktúre III. práporu.

O príprave jednotiek a štábu formovaného III. práporu vypovedá „Operační svodka č. 11 Veliteľství 2. čs. sam. pd. brig.“ zo dňa 18. októbra 1944³⁰: ráno tohto dňa sa na veliteľskom zhromaždení prerokovali o.i. otázky reorganizácie brigády, požiadavky na osoby a materiál a zriadenie III. práporu. Bol vydaný rozvrh zamestnaní na obdobie od 18. do 25. októbra 1944, pre „skupinu Trojan“ (1. rota), konkretizovaný ako špeciálny výcvik veliteľov družstiev a čiat, ktorý viedol zástupca veliteľa práporu kpt. E. Čaplovič. Mužstvo konalo poradový, technický a bojový výcvik, školskú strelbu, bojové cvičenie zamerané na činnosť úderných skupín a akcie v tyle nepriateľa. Príslušníci práporu z doplnku velenia armády – teda všetci okrem 1. roty, boli cvičení v osobitnej skupine a výcvik bol riadený priamo z velenia brigády.

Prápor po skončení výcviku mal byť dislokovaný v obci Sielnica (pri Banskej Bystrici), avšak 20. októbra mu bol určený ubytovací priestor v obci Hájniky, kam sa presunul z Očovej.³¹

IV. BOJOVÁ ČINNOSŤ TRETIEHO PRÁPORU BRIGÁDY

Charakteristickým znakom nielen organizačnej výstavby, ale aj celej činnosti III. práporu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR, je, že sa diali pod tlakom generálnej ofenzívy nemeckej brannej moci a v podmienkach rozkladu a rozpadu povstaleckej 1. čs. armády na Slovensku.

Do súčinnostného vzťahu s 2. čs. samostatnou paradesantnou brigádou v ZSSR sa partizánsky oddiel Pavel dostal pravdepodobne od 8. októbra 1944 v priestore Jalná – Hronská Dúbrava – Hronská Breznica počas bojov s pravým krídlom divízie Tatra a s časťou bojovej skupiny Schill, ktoré sa snažili preniknúť k Zvolenu zo západu. II. paradesantnému práporu (mjr. F. Voves) tu sekundovali jednotky III. taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku a partizáni.

Prvý pokus nemeckých vojsk preniknúť do Zvolena najkratšou cestou od Svätého Kríža nad Hronom (Žiar nad Hronom) a Jalnej neuspel. Preto nepriateľ zahájil postup cez Banskú Štiavnicu na Krupinu a odtiaľ na Zvolen.

Urputných bojov na tomto novom smere sa Trojanova partizánska skupina zúčastnila v skutočnosti³² spolu s ďalšími jednotkami armády a partizánov, ktoré podporovali bojové skupiny 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR. V dňoch 8. a 9. októbra 1944 viedol nepriateľ prieskumnú činnosť severozápadne od Kozelníka.

Veliteľ armády v snahe tieto nebezpečenstvá eliminovať, nariadil plk. V. Přikrylovi, aby 2. čs. samostatná paradesantná brigáda v ZSSR do tohto priestoru nasadila svoju jednotku. Bojová skupina I. paradesantného práporu pod velením npor. A. Kováča s niekoľkými

30 AM SNP, f. VII, pr. č. 91/62-20 „Operační svodka č. 11 Veliteľství 2. čs. sam. pd. brig.“

31 AM SNP, f. VII, pr. č. 93/62-40 „Operační svodka č. 13 Veliteľství 2. čs. sam. pd. brig.“

32 Pozri napr. GAJDOŠ, M.: Bojová činnosť 3. taktickej skupiny Gerlach 1. čs. armády na Slovensku za Slovenského národného povstania. In: *Sborník Múzea Slovenského národného povstania I.* Banská Bystrica : Stredoslovenské nakladateľstvo, 1966, s. 126.

podpornými jednotkami za účinnej podpory delostrelectva Tretej taktickej skupiny úspešne odrážala nemecké útoky.

Veliteľ III. taktickej skupiny plk. Pavol Kuna, aby využil pozitívny vplyv prítomnosti príslušníkov parabrígy, naplánoval na 16. október 1944 útok na Močiar. Za veliteľa útočnej zostavy určil mjr. gšt. Štefana Murgaša, ktorý mal k dispozícii jednu rotu práporu Dunaj (npor. v zál. JUDr. Ján Benko), jednu rotu z I. paradesantného práporu (npor. Juraj Cholvald), a Trojanovu partizánsku skupinu.

Účinkovanie príslušníkov III. práporu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR nesplnilo očakávania do nich vkladané. Keď do priestoru Močiar, kde mali postavenie dve čaty oddielu Pavel, prenikla rota Nemcov, Trojanovi partizáni zverený úsek bez väčšieho odporu svojvoľne opustili, čím odkryli bok svojho suseda (prápor Dunaj) a vytvorili nebezpečnosť ohrozenia obrany pri Kozelníku. Plk. V. Příkryl v správe o bojovej činnosti parabrígy³³ na margo trojanovcov uviedol, že *„plán útoku byl sestaven tak, že všechny roty byly zasazeny kolem Močiaru do podkovy, ústup Němců k Sklenným Teplícím měla znemožnit partyz. skupina Trojana, která však předčasně odešla, protože prý neměla pláště a nespala minulou noc“* a na inom mieste konštatoval, že *„2 čty partyz. skup. Trojan odešly bez rozkazu zpět do Dubové, takže odkryly nepříteli ústup na Sklenné Teplice.“*

Ciele útoku neboli dosiahnuté – nemecké jednotky sa nepodarilo z Močiara vytlačiť, okrem iného aj preto, že partizánske čaty sa k útoku nepripojili... Nevydarený útok na Močiar bol posledným väčším bojovým stretnutím na tomto úseku frontu. Po tomto boji roztrúsené jednotky 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR boli stiahnuté z frontu do Badína a Vlkanovej na reorganizáciu, stmelenie a odpočinok. Od tohto momentu partizánsky oddiel Pavel kpt. J. Trojana vystupuje už ako súčasť III. práporu parabrígy.

V dňoch 17. – 22. októbra 1944 sa rozpútali boje o Krupinu, Oremov Laz, Babinú a Dobrú Nivu v súvislosti so začiatkom generálnej ofenzívy nemeckých okupačných vojsk proti povstaniu. Situácia povstaleckých jednotiek severne od Krupiny sa v dňoch 19. a 20. októbra 1944 skomplikovala. Nemci sa zmocnili Babinej a prenikli na Dobrú Nivu. Taktiež na ďalších smeroch nemecké jednotky postupovali. Nepriateľ sa zmocnil priestoru Pliešovce – Sása – Babiná, a tým získali priamy prístup na Zvolen. Možnosť obchvatu cez Kalinku na Vígláš hrozila obklúčením jednotiek pri Podkriváni.

Veliteľ 1. čs. armády na Slovensku na vzniknutú situáciu reagoval niekoľkými rozkazmi. Jeden z nich (č. 25.784 Taj 3. oddel 1944) dostal 20. októbra 1944 o 20,00 h veliteľ 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR. Rozkaz ukladal presunúť celú brigádu do priestoru Krupina – Zvolen – Dobrá Niva a prehradiť postup 18. SS divízie Horst Wesel.

Brigáda začala presun do určeného priestoru skoro ráno 21. októbra 1944. Jej bojová zostava bola rozdelená do troch bojových skupín. Časť III. práporu (nasadené boli dve rot, ktorým velili kpt. P. Němec a ppor. Lesýk) spolu s II. paradesantným práporom tvorili druhú skupinu pod velením zástupcu veliteľa II. práporu kpt. Františka Vrzalu. Bojová skupina mala za úlohu postúpiť cez Zvolen a Kráľovú a zaútočiť južne od Dobrej Nivy. Skupina postupovala zo Zvolena cez Môťovú na Kráľovú, bez toho, že narazila na nepriateľa. Po rozvidnení 22. októbra 1944 bojové skupiny brigády vyrazili do predpokladaného východiska na útok. Avšak popoludní 22. októbra 1944 tretiu bojovú skupinu (škpt. O. Talášek), ktorá došla Sásu a Pliešovce a zabezpečila smer od Oremovho Laz, stiahli na prehradenie smeru

33 AM SNP, f. VII, pr. č. A31/85, s. 12.

Kriváň – Zvolen. Na jej miesto nastúpila 1. rota III. práporu, ktorá bojovala o Sásu od severovýchodu³⁴. Jej veliteľ kpt. P. Němec bol v nasledujúcich bojoch ťažko ranený.

Súčasne sa výrazne komplikovala situácia pri Lučenci, kde vyrazilo do útoku ľavé krídlo 18. SS divízie Horst Wesel. Útok bol preto prerušený a druhá a tretia bojová skupina 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR boli odvolané na jeho zastavenie. Brigáda sa ma-la do svitania 24. októbra 1944 presunúť na obranné postavenie na čiare Kochlačka (kóta 624,6)³⁵ – Ježová (trig. 620,3) – Syroň (k. 688,4) západne od Detvy a prehradiť smer Lučec-nec – Zvolen.

Do obrany veliteľ brigády nasadil II. paradesantný prápor, zatiaľ čo nie plne zorganizovaný III. prápor bol jeho ľavým susedom a kryl juhozápadný bok obrany pri Kalinke. Nie je cieľom tejto práce opisovať boj v tomto priestore³⁶, skutočnosťou však je, že obrana Podkriváňa a priestoru Zábava – Kalinka – Víglaš bola nedostatočná a povstalecké jednotky tu boli rozprášené.

J. Trojan sa o týchto bojoch zmieňuje veľmi stručne – po formálnom pripojení k II. paradesantnej brigáde bol oddiel okamžite nasadený a zvädzal ťažké boje v priestore Močiar. Následne bol stiahnutý na reorganizáciu do obce Rybník, avšak k reorganizácii nedošlo – oddiel bol znovu nasadený do prvej línie v Sáse, Kalinke a Zolnej, odkiaľ ustupoval na Staré Hory³⁷.

Večer a v noci na 25. októbra 1944 „so zreteľom na celkový plán ústupu a preskupenia 1. čs. armády jednotky 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR v noci na 25. októbra ustúpili z tohto priestoru severne od Zvolena a krytie tohto smeru... prevzali dva prápory III. tak-tickej skupiny...“³⁸

2. čs. samostatná paradesantná brigáda v ZSSR bez svojho I. práporu mala byť v priestore Hájniky buď pripravená zaútočiť na Zvolen, alebo zaujať obranu na čiare Vlkanová – Bačín. V noci na 25. októbra 1944 cez Zvolenskú Slatinu ustupoval aj nami sledovaný III. prápor. Správa o činnosti parabrigády³⁹ sa o prápore zmieňuje už iba raz ako o skupine Trojan, kto-rá 27. októbra 1944 mala zaujať – a skutočne zaujala – priestor Jeleneckej doliny.

Po ústupových bojoch v priestore Banskej Bystrice 2. čs. samostatná paradesantná bri-gáda v ZSSR mala vytvoriť pohyblivú zálohu veliteľa 1. čs. armády na Slovensku v priesto-re Staré Hory – Motyčky. Sem smerovala podstatná časť jednotiek parabrigády, medzi ni-mi tiež III. prápor. Jeho veliteľ J. Trojan v príspevku pre zborník *Partizánske akcie v národ-nom povstaní*⁴⁰ túto skutočnosť síce potvrdil, avšak osud práporu príliš neobjasnil konštato-vaním, že „po páde Banskej Bystrice ustúpili sme podľa rozkazu na Staré Hory, kde po prežití ťažkého bombardovania rozhodli sme sa pochodovať na Ďumbier“. Ústup – zrejme už nie ce-lého – práporu smeroval cez Zolnú, Staré Hory na Chabenec. V masíve Prašivej sa jednotka v podstate rozpadla najmenej na tri oddelené skupiny.

B. Štefan – Mastný vo svojom výklade⁴¹ ústupu tento rozpad v podstate potvrdil, keď na-písal, že na hrebeni (pravdepodobne Baranej hlavy nad Donovalmi) sa prúd vojakov roz-delil. Rotnému Petrákovi povedal, že pôjdu vpravo. Po niekoľkých hodinách pochodu táto

34 AM SNP, f. XII, pr. č. S332/2001. Spomienka O. Talášek, s. 4.

35 Podľa súčasného kótovania – pozn. O. V.

36 Podrobne pozri GAJDOŠ, ref. 32, s. 131-143.

37 VHA Bratislava. Zbierka PH, inv. J. 119, zložka Trojan.

38 NOSKO, ref. 21, s. 182.

39 PREČAN, ref. 27, s. 987.

40 TROJAN, ref. 9, s. 100.

41 MASTNÝ, B.Š.: *Klačanská dolina*. Praha : ELK, 1948, s. 10-13.

skupina narazila na časť práporu, ktorú viedol kpt. J. Trojan. Tretia – najsilnejšia časť jednotky stále ešte zaostávala. Na druhý deň ráno prápor pokračoval v pochode, pričom (pravdepodobne) na Hiadelskom sedle narazili na predsunutú hliadku nemeckých vojakov. Kapitán J. Trojan s nimi vyjednal dvojhodinové prímerie⁴² na prekonanie sedla a výstup na Prašivú. Tam B. Štefan – Mastný navrhol veliteľovi práporu rozdeliť jednotku na dve časti, postupovať samostatne a stretnúť sa o tri dni. Potom zástupca veliteľa práporu odišiel so skupinou 22 mužov rotného Jozefa Petráka. Nad Železným z tejto skupiny zostalo iba šesť vojakov, ktorí cez Magurku zišli do Klačianskej doliny a neskôr sa stali súčasťou tam sformovaného 4. partizánskeho pluku.

J. Trojan, naopak, uviedol, že po páde Banskej Bystrice jeho prápor pokračoval v boji v tyle nepriateľa: „Po dosiahnutí Ďumbiera po dohode s členmi štábu rozhodol kpt. Trojan aby sa prápor bojoval naspäť do hornonitrianskeho kraja a tu pokračoval v partizánskej vojne...“⁴³. Tí, ktorí odmietli nastúpiť cestu späť do nášho kraja, mohli voliť smer východnej a prebojovať sa tak k postupujúcej Červenej armáde.

Obe stanoviská objektivizuje Bohuš Graca⁴⁴: „So súhlasom politických predstaviteľov sa zachovala štruktúra [2. čs. samostatnej paradesanternej, pozn. autora] brigády podľa práporov,... O 3. prápore, ktorého jadro fakticky tvoril bývalý partizánsky oddiel Pavel, rozhodol plk. Asmolov po tom, ako určil, že sa základná masa brigády vydá severnými svahmi N. Tatier na východ v ústrety ČA. Pretože prevažná väčšina príslušníkov oddielu Pavel pochádzala zo západného Slovenska alebo z údolia Nitry, mala sa jednotka po skupinách vydať na západ do Trábečského pohoria, prípadne Považského Inovca.“⁴⁵ Z toho v zásade vyplýva, že to bol npor. B. Štefan – Mastný, ktorý sa od práporu oddelil, pravdepodobne v nádeji, že sa mu podarí pripojiť sa k parabrigáde, ktorej bol kmeňovým príslušníkom a tiež preto, že k partizánom z Hornej Nitry nemal žiadny vzťah.

Faktom zostáva, že príbeh tejto jednotky sa zásadným spôsobom nelíšil od osudu iných útvarov povstaleckej armády, s tým rozdielom, že kpt. J. Trojan časť svojich bojovníkov doviedol späť do priestoru Malých Uheriec, a to na základe rozhodnutia HŠPH: „Odchod z Ďumbiera bol stanovený na 6.XI.1944 a v ten deň [zvyšok práporu] nastúpil cestu späť smerom na Baláže, Staré Hory, Harmanec, Kremnické vrchy, Jánovu Lehotu, Vtáčnik a Malé Uherce.“⁴⁶ Pochod sa konal po čatách, avšak do cieľového priestoru dorazila na začiatku decembra 1944 len malá časť pôvodnej jednotky. V roku 1965 gen. V. Příkryl postup Trojanových partizánov označil ako svojvoľný odchod a zbabelé zbehnutie z boja...

Hodnotenie bojovej kvality a úspešnosti III. práporu 2. čs. samostatnej paradesanternej brigády v ZSSR môže byť len relatívne a podmienené. Nedokončená výstavba, absencia výcviku a stmelenia jednotky, epizódne trvanie a ďalšie faktory sú dôvodom pre viac- menej

42 Porovnaj s rozhodným postupom delostrelcov škpt. Františka Fišera, ktorí si prechod sedla vynútili bojom a za cenu šiestich padlých

43 TROJAN, ref. 9, s. 100.

44 Podstatná časť jeho práce o partizánskom hnutí bola publikovaná pod hlavičkou kolektívu OVDS-VHÚ v dvoch zborníkoch Vojenského historického ústavu v Prahe: I. časť uverejnená in.: *Štúdie k československým vojenským dejinám* v roku 1976 a II. časť in.: *Sešity příspěvků k sociálně politické a historické problematice armády*, dvojčíslo 4-5, v roku 1977.

45 Kolektív ODVS – VHÚ: *K historii přechodu partizánských jednotek z obrany na frontech SNP do nových priestorov bojovej činnosti koncom októbra a začiatkom novembra 1944*. In: *Sešity příspěvků k sociálně politické a historické problematice armády*, dvojčíslo 4-5, VHÚ Praha 1977, s. 197.

46 Tamže.

nelichotivé hodnotenia zo strany velenia brigády, resp. dôstojníkov pridelených do štábu práporu.

Veliteľ brigády plk. Vladimír Prikryl v už citovanej správe o činnosti parabrigády napísal: „Doplněk 850 mužů ze slov. armády se za bojů neosvědčil. Byli to z větší části vojáci málo zkušené, zbabělci, málo vycvičení a slabě morálně připravení. Předpokládal jsem to, a proto jsem učinil pokus, u jednoho praporu jsem z nich vytvořil malé, samostatné skupinky (čty automačků ap.), u druhého praporu byli všichni rozděleni do družstev. Ani první, ani druhý způsob se neosvědčil, v obou případech utíkali před minami a dělostř. ranami a dopředu šli pouze staří příslušníci brigády.“⁴⁷

Zástupca veliteľa práporu npor. Bohuš Štefan – Mastný na začiatku svojej knihy *Klačanská dolina*⁴⁸ situáciu v poslednom októbrovom týždni opisuje ešte drastickjšie: „Velitelé čet shánějí mužstvo, řvou, vykřikují jména, dohadují se – kdepak, tyhle již nikdo nezorganizuje. Nikdo vlastně ani neví, co se děje.“

Obaja kritici však nehovorí nič o skutočných príčinách nedostatočnej morálno-politickej a bojovej pripravenosti vojakov III. práporu, alebo dokonca o vlastnej zodpovednosti za stav svojich jednotiek... Súčasne treba pripomenúť, že žiadna jednotka povstaleckej armády nedosahovala bojovú hodnotu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR. Tým menej to bolo možné očakávať a žiadať od partizánov – dobrovoľníkov, často bez vojenského výcviku.

Takmer diametrálne odlišne o doplnku hovorí veliteľ 1. roty I. paradesantného práporu Juraj Pivoluska⁴⁹, ktorý spomína, že po bojoch v Karpatoch mu v rote zostalo 37 mužov. Doplnok, ktorý k rote prišiel, nemal bojové skúsenosti a nebol vycvičený. Kádroví príslušníci parabrigády novým príslušníkom roty postupne odovzdali frontové skúsenosti a rota sa stmelila. Noví príslušníci roty „rýchlo splynuli so starými príslušníkmi brigády a bojovali tak statočne ako oni“. Taktiež šéfkár parabrigády MUDr. A. Reháč konštatoval, že disciplína „Trojanovej skupiny“ bola porovnateľná s disciplínou armády.

Treba povedať, že III. prápor sa skutočne nestal akceptovanou súčasťou 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR. Jeho príslušníci neboli braní ako plnohodnotní príslušníci parabrigády – výsadkári. Už len označenie práporu (Trojanova skupina, partizánska skupina Trojan, prápor Trojan, posila) dokladá, že starí príslušníci brigády III. prápor cháпали ako niečo cudzie. Na druhej strane však musíme zdôrazniť, že vycvičenosťou a bojovou kvalitou sa parabrigáde nevyrovnali jednotky povstaleckej armády a žiadať tú istú úroveň výcviku a bojovú kvalitu od partizánov – dobrovoľníkov by bolo iluzórne. Preto navonok tvrdé a negatívne hodnotenia III. práporu 2. čs. samostatnej paradesantnej brigády v ZSSR vôbec neznižujú podiel jeho príslušníkov na hrdinskom a statočnom boji proti fašizmu a za národnú a štátnu slobodu.

O. VANĚK: DER III. BATAILLON DER 2. SELBSTSTÄNDIGEN TSCHECHOSLOWAKISCHEN LUFTLANDBRIGADE IN DER UdSSR

Der Einsatz einer Partisaneneinheit im Rahmen der Armee bildete auf dem Aufstandsgebiet kei-

47 PREČAN, ref., 12, s. 983-984.

48 MASTNÝ, ref., 41, s. 10-13.

49 PIVOLUSKA, J.: *Parabrigáda*. NV Praha – SZPB Bratislava. Bratislava : Obzor, 1970, s. 129.

VOJENSKÁ HISTÓRIA

ne Ausnahme. Die Eingliederung einer Partisanentruppe in die Organisationsstruktur einer Armeegruppe – wie im Falle der unter Befehl Kapitáns Josef Trojan stehenden Partisanenabteilung „Pavel“, die im Rahmen der 2. selbstständigen Luftlandbrigade in der UdSSR eingegliedert wurde – stellt jedoch einen einzigen und einzigartigen Umstand dar.

Während der Karpathen-Operation am Duklapass hat die 2. tschsl. selbstständige Luftlandbrigade erhebliche Verluste erlitten, die nach ihren Einsatz im Rahmen der aufständischen 1. tschsl. Armee in der Slowakei ergänzt werden mussten. Oberst Vladimír Prikryl ersuchte deshalb General Rudolf Viest, die Luftlandbrigade zu ergänzen. Die Führung der aufständischen Armee berücksichtigte diese Forderung und sie kommandierte 850 Mann ab, um ihren Stand zu ergänzen. Im Zuge des Umbaus der Luftlandbrigade wurde gleichzeitig ein neues, III. Infanteriebataillon, aufgestellt. Sein Schicksal ist Gegenstand dieses Aufsatzes.

Über Organisation, Stärke, Personalbesetzung der Kommando- und Stabsposten der 2. selbstständigen Luftlandbrigade in der UdSSR gibt es nur wenige relevante Dokumente. Unvollständiges, unter Führung Kapitáns Trojan stehendes Bataillon, nahm nach einer kurzen und unvollendeten Ausbildung in der Endphase der aufständischen Kämpfe teil. Es wurde mit wechselnden Erfolgen im Raum von Močiar und dann bei Sása, Pliešovce, Kalinka und Podkriváň eingesetzt.

Nach den Rückzugsgefechten zog sich Bataillon nach Jelenská dolina zurück und nach dem 30.10. 1944 zerfiel es wie die anderen Einheiten der aufständischen Armee. Ein Teil der Soldaten aus der Ergänzung hat sich von der Einheit getrennt, der andere Teil, die der Brigade angehörig war, schloss sich der Partisanenabteilungen an. Die Angehörigen der ursprünglichen Abteilung „Pavel“ kehren nach Horná Nitra zurück, wo sie der Partisanenkampf weiterführten.

Trotz der episodischen Existenz dieser Einheit ist ihr Schicksal unteilbar mit der 2. tschsl. selbstständigen Luftlandbrigade in der UdSSR verbunden und bildet einen Teil ihrer Geschichte.